

s a kifejezés ereje. „Egy marék mogyorót adok, kinek mi jár, osztozzatok!” mondja a költő a kis versek elé írt jelmondatban. Természetes, hogy a mogyoróból (vesszőnek is beillik) legtöbb a politikusoknak jut.

Szent lélek, szállj alá a Házra,
Beteg nagyon, a hideg rázza;
Az embereknek ott ne nyelvet, —
Adj becületes, tiszta elvet!

Feltűnő, hogy Vargha Gyula e kis gyűjteményében aránylag kevés a lírai költemény. E pár futó megjegyzésre mégis e lírai költemények adtak alkalmat; vázlatos rajzunkban figyelmen kívül hagytuk a költő előbbi műveit, melyek különben lapunk múltévi 2. számában már méltatásban részesültek. Legújabb gyűjteményében Vargha Gyula azzal lepi meg az olvasót, hogy nagyobb számú elbeszélő költeményekkel tehetségét új oldalról mutatja be. S érdekes, hogy míg a par excellence epikus Arany János lantján öreg korában zeng fel a líra: a voltaképeni lírikus Vargha Gyula — most lesz epikussá. Már e hajlamban gyökerező ellentét is megfontolásra készteti a párhuzamok kedvelőjét, ha a két költő egyéniségében rokon vonásokat, hatásokat stb. kutat. Úgy érzem, költőnk egyénisége, nyelve, fordulatai, lírai kompozíciója merőben más, mint az Aranyé s csak felszínebb tekintet találhatott köztük a technikának egyazon fejlettsége s a két költő azonos nemzeti szelleme révén lényegesebb kapcsolatot.

Vargha Gyula elbeszélő költeményeinek egy része tárgyát a Gesta Romanorumból veszi (A bronzbika, A púpos, kancsal és kosasz), más részének Kemény János önéletírása (Mihály bíró) vagy a népmese (Huszár és zsidó) vagy kávai, szülőföldi emlékek a forrásai (Matyis koldus, A Rajkó Pörke koporsója, Czigány Misa). Van köztük, mely a magyar vitézséget dicsőíti történeti adatok alapján (Torstenson lakomája) vagy érdekes korrajzot ad történeti feljegyzésekből (Julian barát). Mint a lírai költeményekben, itt is a kompozíció egysége tűnik ki. A költő rövidre fogja a mesét, elbeszélése nyílegyenesen fut céljához, úgy hogy egyik-másik elbeszél-

lése csaknem balladai menetű. Nyelve és sokat emlegetett verstekijája nem kevésbé művészi, mint lírájában. Színesek voltak, változatoságuk által is kitűnők e kis epikai költemények; a költő a legkülönbözőbb tárgyakat a jellemzetes iránti érzéssel oly elevenen dolgozza fel bennük, hogy e nemű irodalmunk legjobb termékeivel versenyezhetnek. Némelyik költemény nevelő erejénél fogva is méltán kiszoríthatná iskolai tankönyveinkből a hasznos nemű, de avultabb nyelvű epikai költeményeket.

Hartmann János.

Ember és Természet. Alig egy éve, hogy ez a Nagy József szerkesztésében megjelenő tudományos sorozat megindult a Franklin-Társulat kiadásában és máris az ötödik értékes kötetkét üdvözölhetjük a könyvpiacon. Az első két számról („Taine meg „Korunk világképe”) volt már emlékezés a *Napkelet* hasábjain, de sem a harmadikról, sem a most megjelent ötödikről nem esett még itt szó. Ezt a kettőt joggal egybe is lehet foglalni, mert mind a kettő fordítás és mind a kettő a szellemi tudományok területéről való reprezentáns műnek örömmel üdvözölhető magyartítása: a 3. számú H. Rickert híres *Kultúrtudomány és természet-tudomány* című munkája, az 5. számú kötetke M. Weber egy nem kevésbé híres tanulmánya: *A protestáns etika és a kapitalizmus szelleme*. Nem volna azonban teljes a méltatás, ha a gyűjtemény szelleméről nem emlékeznénk meg s ezzel kapcsolatban a szerkesztőnek, Nagy Józsefnek a saját újabb művéről a 4. számként megjelent *A mai filozófia főirányai* című kötetről, amely kezünkbe adja a kulcsot azon kérdés megfajtásához, hogy mi is a célja ennek az izléses kötetkéből álló modern gyűjteménynek.

A cím maga mutatja, hogy nem kizárólag a filozófiának van szentelve ez a sorozat, sőt a szellemi tudományokon, azaz, Rickert műszavával, a kultúrtudományokon kívül a természettudomány is szóhoz juthat benne, főleg végső világnézeti kérdéseket érintő összefoglalásaival (mint például Oesterreich munkája, a sorozat 2. száma). Már ez önmagában véve is modern elv; egy szaktudósnak sem, de különösen a filozó-

fusnak nem szabad rövidlátónak lennie, hanem ellenkezőleg mindenről tudomást kell szereznie, ami a saját szűkebb vagy tágabb térén túl fontos, jellegzetes, föltűnik. Ha valaki, úgy éppen Nagy József hivatott nálunk arra, hogy minél tágabb körből vett érdemes tárgyakal ismertesse meg olvasóközönségünket, mert ő róla el lehet mondani, amit a tavaly elhunyt Troeltschről mondott oly szépen egy méltatója, neki is „falánk szeme van“, mai tudós generációnk legolvasottabb emberei közé tartozik. Az olvasók szempontjából még egy másik nagy előnye van: színesen, érdeklőtlen és lebilincselő tud írni súlyosabb témákról is; nem tartozik azok közé a szakemberek közé, akik akár rossz szokásból, akár a megfelelő előadó-tehetség hiánya miatt, a legegyszerűbb dolgról is oly körmönfontan írnak, hogy még az is elveszti a bátorságát, aki addig hozzáértőnek vallotta magát. Aki Nagy József vezetésére bízza magát, annak nem kell ilyesmitől tartania.

Ha ez nagy érdem is és egyben jó ajánlólevél, még sokkal nagyobb és fontosabb egy másik: az, hogy a Németországban éppen a legutóbbi évtizedben mind ellenállhatatlanabb erővel előretörő új idealizmus hatja át mind Nagy József saját szép könyvét, mind ezt az egész gyűjteményt. Ebből a szempontból van megválogatva minden szám tartalma és mindenki, aki az *Ember és Természet* bármelyik kötetkijét kezébe veszi, meg lehet győződve róla, hogy mind tudományos, mind világi szempontról a legjobbat kapja.

Elég a legújabb kötet „kísérő szavaiba“ egy pillantást vetnünk, hogy meggyőződhessünk a szerkesztő tudatos eljárásáról: „Bízom benne“, írja itt, „hogy a magyar közönség, mely nem riad vissza a komoly olvasmányoktól, lapról-lapra fokozódó érdeklődéssel fogja olvasni az itt adott fejtegetéseket, melyek a szellem determináló erejét mutatják még ott is, ahol csak materiális tényezők érvényesülését várnók: a gazdasági élet területén.“ Igen, ez az idők jele és főleg nekünk kell fülünket megnyitnunk a tudomány megváltó szavai számára, akik, sajnos, különösen mélyen sülyedtünk ma az önzés, az anyagias pozitíviz-

mus fertőjébe s akiknek még a háború előtti időkből gazdag ugyan, de a szellem jelentőségét csaknem tagadni látszó társadalom- és gazdaságtudományi irodalmunk van.

Mindettől eltekintve, M. Weber itt nyújtott értékezése bevezet újszólván a mi modern európai világunk keletkezése titkaiba. Németországban, mint ezt több évi ottartózkodásom alatt bőven tapasztalhattam, nem is megy művelt emberszámba, ki ezt nem ismerné; hölgytársaságban éppúgy vitatkoztak róla, mint komoly tudóskörökben. Ugyanezt lehet mondani Rieker munkájáról is; tudománnyal foglalkozó ember el sem képzelhető e munka ismerete nélkül. Mindazok, akik nyelvi akadályok miatt hozzá nem férkőzhetnek az eredeti művek szellemi kincseihez, nem lehetnek eléggé hálásak e fordításokért, amelyek ezenkívül a magyar tudományos nyelv kiműveléséhez is sokkal hozzájárulnak. Aki ismeri a német tudományos stílus fejlettségét, de egyben tömörségét, főleg pedig M. Weber mondat szerkesztését és szóhasználatát, az meg tudja beesülni a fordítók (Posch Árpád, illetőleg Vida Sándor) munkáját is.

Aki e tanulmányok íróiról, főleg Riekertről többet akarna olvasni magyar nyelven és az egész korszak gondolkodás-történetét akarja megismerni, annak ismét csak Nagy József ugyane gyűjteményben megjelent, fentebb említett munkáját ajánlhatjuk figyelmébe.

Koszó János.

Forbáth Sándor új versei. (*A hold árnyéka*, 1923.) Tíz esztendeje, a világháború küszöbén, líránkban éppen nem volt „békeidő“. De a nagy csatazajban meglehetősen népes szigete akadt a csendesszavúaknak, inaktívoknak, finomaknak, s néha finomkodóknak. Ezek kedvelték a zenei (Chopin, Schumann, Grieg) asszociációkat, a pasztelszíneket és a selyemtopános, zenélőórás biedermeier hangulatokat. Sorukban jelentkezett Forbáth is, igen szerényen, tizenhét költeménnyel (*Az asszonyok parkja*, 1913.). Verscímei mintegy kivallották szerzőjük karakterét: Pastorale; Schumann; Spleen; Adagio; Serenade; Meseország stb. Kis könyvét mégis kiemelte a rokonnemű bő termésből az